
Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:1

Kollektrekommendation vid fristående dopgudstjänster

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:2 i vilken motionären föreslår att kyrkostyrelsen får i uppdrag att utfärda rekommendationer till församlingarna att kollekt upptas vid fristående dopgudstjänster. Motiveringen är dels att det är allt mer sällan som ett dop är en del i den allmänna gudstjänsten, dels att summan av insamlade medel genom kollekt sjunker.

Gudstjänstutskottet menar att denna fråga hör hemma i det lokala pastorala perspektivet och inte ska regleras av kyrkomötet. Utskottet pekar på kollektens teologiska motivering som utgår från delande och nattvardsgemenskap. Samtidigt som önskan att få ge en gåva i samband med en kyrklig handling ska bejakas måste form och ändamål vara förankrat i församlingens verksamhet.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att avslå motion 2015:2.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:2.

Motionens förslag

Motion 2015:2 av Lars-Ivar Ericson, Kollektrekommendation vid fristående dopgudstjänster

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utfärda rekommendationer till församlingarna att kollekt upptas vid fristående dopgudstjänster.

Bakgrund

Motionären pekar på det faktum att dopen i Svenska kyrkan i allt högre grad genomförs som särskilda dopgudstjänster där i huvudsak endast släkt och vänner är närvarande. Det blir alltmer sällan som ett dop är en del av den allmänna gudstjänsten. Detta kan också ses som en av förklaringarna till att summan av de insamlade medlen genom kollekter har sjunkit.

Motionären föreslår att rekommendationer utfärdas om att församlingarna bör ta upp kollekt också vid dopgudstjänsterna.

Kyrkoordningen

I 43 kap. 1 § i kyrkoordningen finns bestämmelser som reglerar när kollekter får tas upp, ”i samband med offentlig gudstjänst och andaktsstund”, och i 6 § att ”Församlingens kyrkoråd eller församlingsråd beslutar om församlingskollekt och i samband

med det såväl ändamålet för kollekten som vid vilket gudstjänstillfälle kollekten ska tas upp”.

Kyrkomötet

I kyrkomötet har på senare år ärenden i anslutning till kollekten dels handlat om på vilka sätt kollekt kan tas upp, dels om kollektändamål.

2013 beslutade kyrkomötet i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i G 2013:3 *Nya sätt att ta upp kollekt* att med anledning av motion 2013:74 ge kyrkostyrelsen i uppdrag att ”ta fram och erbjuda församlingarna kostnadseffektiva system för kollekthantering, innefattande fler sätt att ge kollekt än genom kontanter”.

En motion 2010:15 med förslag om att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att revidera sina riktlinjer för fördelning av rikskollekterna till förmån för inomkyrkliga rörelser behandlades i Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande EE 2010:4 *Revidera kollektändamålen*. Kyrkomötet avsåg motionen.

Kollektens betydelse

I G 2013:3 *Nya sätt att ta upp kollekt* ger Gudstjänstutskottet en kort beskrivning av kollektens betydelse med utgångspunkt i Gamla testamentets reglering av tiondet och värdet av givandet och att ge till det gemensamma. ”Genom den i gudstjänsten insamlade kollekten skapas sammanhållning mellan människor och varje människa får ge något tillbaka till Gud. Bön och konkret handling sammanflätas. ... I kollekten möter människans jordiska behov Guds kärlek,”

Dagens kollekt går till ... En småskrift om kollektens mening, som togs fram efter ett beslut i kyrkomötet 2004, ger bakgrund och motivering till kollekten som en vital del av gudstjänsten. Ordet kollekt har förvisso med insamling att göra, men från den äldsta kristna tiden med ett tydligt samband till andra gåvor, inte minst brödet och vinet i mässan. Bland de teman som skriften behandlar finns ”Som vi ber och gör i gudstjänsten, så formas vår tro” och ”Gåvor i gudstjänsten är tecken på samhörighet med andra kristna”.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:2.

Gudstjänstutskottet menar att frågan om att ta upp kollekt i dopgudstjänster är en lokal pastoral angelägenhet som inte ska regleras i kyrkomötet.

Det råder inget tvivel om att dopen idag oftast inte är en del av huvudgudstjänsten i församlingarna. Det är också riktigt att summan av kollektmedlen har sjunkit. Men utskottet anser inte att detta motiverar ett beslut enligt motionärens förslag.

Kollekten är teologiskt motiverad utifrån delande och nattvardsgemenskap, om än inte endast som en del i nattvardsgudstjänsterna. Att göra kollekten till ett moment i de kyrkliga handlingarna skulle också kunna få negativa konsekvenser, då det finns en risk att det tolkas som en ersättning för den ”tjänst” församlingen erbjuder.

Gudstjänstutskottet delar dock erfarenheter av att gudstjänstfirare gärna vill ge gåvor i samband med ett dop eller en annan kyrklig handling. Det blir då fråga om insamling och inte kollekt. Detta är glädjande och ska naturligtvis bejakas. Hur det sker och till vilket ändamål bidraget ges måste dock beslutas i den lokala församlingen. I arbetet med församlingens doppastoral kan också frågan om gåvor bearbetas

och riktlinjer för detta läggas fast. Genom att informera om insamlingsprojekt eller andra ändamål som församlingen stödjer berättar man om församlingens och Svenska kyrkans verksamhet och visar på möjligheterna att på olika sätt vara en aktiv medlem.

Uppsala den 23 september 2015

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Videke Pedersen, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Anders Åkerlund, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:2

Kyrkohandboksarbetet

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas fyra motioner med relation till kyrkohandboksarbetet. I motion 2015:15 föreslås kyrkomötet besluta att ge kyrkostyrelsen tillkänna vad som anförts i motionen angående mer tid för kyrkohandboksarbetet.

Gudstjänstutskottet bejakar motionens intention att arbeta med gudstjänsten på ett sätt som är såväl öppet som relevant för dagens samhälle, men menar att motionen famnar ett betydligt vidare perspektiv än det konkreta arbetet med en kyrkohandbok.

I motion 2015:49 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt ta fram och distribuera ett studiematerial om gudstjänsten.

Gudstjänstutskottet delar motionärens uppfattning att samtal om gudstjänsten och arbete med gudstjänsten är viktigt. Samtidigt menar utskottet att det redan idag finns sådana material framtagna.

I motion 2015:76 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur en kyrkohandbok på nätet, att ersätta den tryckta kyrkohandboken, skulle kunna tas fram.

Utskottet pekar på att handboken är antagen av kyrkomötet och i den uttrycks Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Gudstjänstutskottet menar därför att en digital version av handboken som ständigt öppnar upp för nyformuleringar, tillägg och borttaganden inte är möjlig för Svenska kyrkan att använda.

I motion 2015:94 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ha med en förbön som innehåller bön för vårt statsöverhuvud samt för rikets demokratiskt valda ledning, dessutom föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ta med Förbön ”1” som helhet från 1986 års kyrkohandbok.

Gudstjänstutskottet ser bön som ett mycket viktigt inslag i såväl den enskilde kristnes som i kyrkans liv och menar att förbön är något centralt i den kristna kyrkan. Utskottet menar dock att det som motionärerna efterlyser redan är möjliggjort genom att såväl nuvarande kyrkohandbok som handboksförslaget 2012 ger möjlighet till fria böneformuleringar.

Med det ovan angivna föreslår Gudstjänstutskottet att samtliga motioner avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:15.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:49.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:76.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 1.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 2.

Motionernas förslag

Motion 2015:15 av Anders Åkerlund, Ge handboksarbetet mer tid

Kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen tillkänna vad som anförts i motionen angående mer tid för kyrkohandboksarbetet.

Motion 2015:49 av Dag Sandahl, Kyrkohandboksarbetet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt ta fram och distribuera ett studiematerial om gudstjänsten.

Motion 2015:76 av Kekke Paulsson m.fl., Kyrkohandbok på nätet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur en kyrkohandbok på nätet, att ersätta den tryckta kyrkohandboken, skulle kunna tas fram.

Motion 2015:94 av Jerker Schmidt och Peter Nordgren, Förbön för konung, riksdag och regering

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ha med en förbön som innehåller bön för vårt statsöverhuvud konungen samt för rikets demokratiskt valda ledning i form av riksdag och regering.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ta med Förbön ”1” som helhet från 1986 års kyrkohandbok.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2015:76 i Ln 2015:3y, *bilaga 1*.

Bakgrund

Arbetet med *Den svenska kyrkohandboken* har en flerårig bakgrund. Upptakten till dagens arbete togs redan under slutet av 1990-talet då kyrkohandboken, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok* var föremål för en samlad översyn och revision. Utredningarna presenterades i Svenska kyrkans utredningar (SKU) 2000:1–6. Kyrkostyrelsen beslöt i samråd med biskopsmötet att arbeta med en bok i taget. Evangelieboken antogs av kyrkomötet 2002 och *En liten bönbok* antogs 2005. Efter remissomgången sköts översynen av Kyrkohandboksgruppens förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan från år 2000 på framtiden.

I april 2006 beslutade kyrkostyrelsen om direktiv för det fortsatta arbetet med en översyn av *Den svenska kyrkohandboken*. I direktiven angavs att erfarenheterna från 2000 års förslag till ny kyrkohandbok och dess remissomgång skulle tas tillvara. Kyrkostyrelsen beslutade även om en arbetsmodell för översynen med en arbetsgrupp, en referensgrupp för att följa arbetet, en bred process med förankring på stiftsnivå och en remissbehandling av arbetsgruppens resultat, (kyrkostyrelsens direktiv 2006–04–19). Kyrkostyrelsen beslutade också om att det i det fortsatta arbetet med en grundordning för mässans firande skulle tas hänsyn till flera olika aspekter för att tillgodose behovet av gemensam struktur, men också öppenhet och möjlighet till lokal förankring. Några av dem var:

- lokal gestaltning i förhållande till Svenska kyrkans allmänkyrkliga tradition i struktur och språk,
- föreskrivna moment – lokal gestaltning,
- fasta formuleringar – stor alternativrikedom,
- igenkännande och flexibilitet.

Biskopsmötet förde den 20 oktober 2009 en diskussion om kyrkohandboksförslaget där det rådde enighet om att det fanns starka skäl att ompröva direktiven att arbetet skulle avse en översyn av *Den svenska kyrkohandboken* snarare än en revision. De tidigare direktiven förnyades genom beslut i kyrkostyrelsen 2009 där bland annat följande aspekter på arbetet benämns:

- i vilken mening uttrycks Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära iordalydelse, innehåll, struktur och gestaltning.
- konstitutiva moment för nattvardsmässan ...
- fasta formuleringar – stor alternativrikedom ...
- gudstjänstutveckling i ett ekumeniskt och internationellt perspektiv.

Mellan första söndagen i advent 2012 och domssöndagen 2013 användes förslaget till kyrkohandbok i 40 procent av Svenska kyrkans församlingar. I den efterföljande remissprocessen inkom närmare 640 svar. Ett reviderat förslag arbetas fram och färdigställs under 2015. Den 1 januari 2016 går ett reviderat förslag på remiss. Alla församlingar kan svara på remissen och särskilda frågor ställs till församlingarna som prövade förslaget 2012–2013. År 2017 lämnas ett slutförslag till ny kyrkohandbok till kyrkomötet.

Ge handboksarbetet mer tid

Kyrkostyrelsen beslutade i april 2006 om fortsatt arbete med översyn av *Den svenska kyrkohandboken*. I direktiven angavs att översynen skulle ske i två steg, där steg ett skulle omfatta en övergripande reflektion över gudstjänsten och parallellt därmed ett arbete med Svenska kyrkans mässordning. Steg två skulle avse övriga gudstjänster och kyrkliga handlingar. Det första steget avslutades i och med att reflektionsdokumenten *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* och *Mässans grundprinciper*. Dokumenten sändes ut på remiss från kyrkostyrelsen till domkapitlen i december 2009. Remisstiden sträckte sig från 11 februari till 11 juni 2010. (Dokumentet samt remissvar och remissammanställning finns tillgängliga på www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken). Reflektionsdokumentet syftade bland annat till att diskutera och belysa såväl identitet som relevans i relation till gudstjänsten. Under rubriken Behov och tendenser listas ett flertal punkter som söker ringa in uppgiften, de sista två lyder:

- Generellt betonas att gudstjänsten måste ge utrymme såväl för en tydlig gemenskap i ett allt mer individualistiskt präglat samhälle, som för individualitet och personlig integritet.
- På motsvarande sätt understryks att gudstjänsten behöver ge rum för såväl delaktighet och aktivitet som vila och kravlöshet från deltagarnas sida.

Reflektionsdokumentet samt de inkomna remisserna har sedan legat till grund för kyrkohandboksförslaget 2012.

Kyrkohandboksarbetet

I samband med att handboksförslaget skulle prövas togs ett material fram i samarbete mellan Svenska kyrkan och Sensus, *I denna rymd möts vi*. Materialet finns tillgängligt på www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken. I förordet beskrivs materialets intentioner.

Varför firar vi gudstjänst? Svaren på den frågan varierar: För att få kontakt med Gud, hämta andlig påfyllning, för att fylla ett religiöst behov eller för att Ordet och sakramenten är navet i ett kristet liv och gudstjänsten är den grundläggande kristna gemenskapen. Det här samtalsmaterialet handlar på olika sätt om gudstjänsten/.../ Materialet ger kunskap om det nya kyrkohandboksförslaget och här finns även texter med livsberättelser och erfarenheter. Med *I denna rymd möts vi* vill vi väcka tankar och ge nya infallsvinklar på gudstjänst, tro och existens i samband med att det nya kyrkohandboksförslaget börjar prövas i Svenska kyrkan.

I den remissammanställning som gjordes efter remissomgångens slut 1 februari 2014 blev det också tydligt att många församlingar på skilda sätt arbetat med och arbetar med frågor kring gudstjänsten. (Remissammanställningen finns tillgänglig på www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken).

Som en självständig del av reflektionsfasen i revisionsarbetet skrevs Ninna Edgardhs forskningsrapport *Gudstjänst i tiden. Gudstjänstliv i Svenska kyrkan 1968–2008*, (Arcus 2010). Rapporten ger en fördjupad bakgrund till kyrkohandboksrevisionen. Gudstjänsten behandlas utifrån fyra olika perspektiv: den lokala församlingens, individens, ett samfundsperspektiv och den världsvida kyrkans.

Kyrkohandbok på nätet

Enligt Svenska kyrkans kyrkoordning uttrycker kyrkohandboken kyrkans tro, bekännelse och lära. I 18 kap. Gudstjänstböcker, Inledning står det ”I gudstjänstböckerna uttrycks vad kyrkan tror, bekänner och lär. Gudstjänsten återspeglar såväl kyrkans tradition som förnyade former för gemensam tillbedjan. Kyrkohandboken ger ordningen för gudstjänsterna och de kyrkliga handlingarna”. Vidare står det i 18 kap. 1 § att ”Svenska kyrkans gudstjänstböcker är, förutom Bibeln, Den svenska kyrkohandboken, Den svenska psalmboken, Den svenska evangelieboken och En liten bönbok. Dessa ska som uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära antas av kyrkomötet”.

Såväl i kyrkostyrelsens beslut om fortsatt översyn av *Den svenska kyrkohandboken* 2006 som i de av kyrkostyrelsen förnyade direktiven från 2009 påpekas vikten av möjlighet till lokal gestaltning och vikten av fasta formuleringar med stor alternativrikedom.

Förbön för konung, riksdag och regering

Arbetet med ny kyrkohandbok pågår. Under 2012 och 2013 användes förslaget till kyrkohandbok i 40 procent av Svenska kyrkans församlingar. I den efterföljande remissprocessen inkom en stor mängd svar. Under 2015 bearbetas förslaget med hjälp av experter som granskar språk, teologi och musik. Den 1 januari 2016 går ett reviderat förslag på remiss. Då ges ytterligare möjligheter att bidra med synpunkter för att få en brett förankrad kyrkohandbok för församlingarnas gudstjänstfirande.

I förslaget till ny kyrkohandbok (2012) står under rubriken Kyrkans förbön (s. 49): ”Kyrkans förbön är ett fast moment i högmässa, fakultativt moment i Mässa/Gudstjänst. Kyrkans förbön kan utformas med föreslagna eller med andra förböner”. Förslaget ger därmed fritt utrymme att utforma egna böner i den lokala församlingen. Vidare står det (s. 49) att förbönen kan skrivas lokalt, men att en struktur kan vara till hjälp. Sedan följer fem förslag på strukturer i punktform där en innehåller punkten ”vårt eget land” och en annan punkten ”samhället”. Båda punkterna öppnar upp för och ger utrymme för bön för konung, riksdag och regering.

Utskottets överväganden

Ge handboksarbetet mer tid

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:15.

Gudstjänstutskottet bejakar motionens intention att arbeta med gudstjänsten på ett sätt som är såväl öppet som relevant för dagens samhälle samtidigt som det upprätthåller en identitet med kyrkans tradition. Utskottet menar också att motionären benämner frågor som är viktiga för kyrkan i varje tid. Samtidigt är utskottets mening att motionen famnar ett betydligt vidare perspektiv än det konkreta arbetet med en kyrkohandbok och därför inte direkt kan kopplas samman med det pågående kyrkohandboksarbetet.

Att mer tid gynnar handboksarbetet menar utskottet inte är självklart sant. Utskottet menar att vissa frågor blir man som kyrka aldrig klara med och man ska heller inte bli klar med dem. Arbetet med gudstjänsten måste ses som en ständigt pågående process där handboken blir ett avtryck av en viss tid och inte främst förstås som en slutprodukt. Det finns ett värde i att processen fullföljs under innevarande mandatperiod.

Utskottet påpekar också att det är väldigt viktigt att församlingarna får möjlighet att pröva handboksförslaget. Utskottet förutsätter också att församlingarna liksom med 2012 års förslag kan fortsätta att pröva förslaget efter remisstidens utgång.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:15 ska avslås.

Kyrkohandboksarbetet

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:49.

Utskottet delar motionärens uppfattning att samtal om gudstjänsten och arbete med gudstjänsten är viktigt på såväl församlingsnivå som stiftsnivå och nationell nivå. Samtidigt menar utskottet att det redan idag förs sådana samtal, inte minst i församlingar. Dessutom pekar utskottet på redan framtagna studiematerial som t.ex. *I denna rymd möts vi* som kan tjäna som ingång och hjälp för vidare reflektion kring gudstjänstens roll i dagens samhälle.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:49 ska avslås.

Kyrkohandbok på nätet

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:76.

Kyrkohandboken är antagen av kyrkomötet och i den uttrycks Svenska kyrkans tro bekännelse och lära. Gudstjänstutskottet menar därför att en digital version av handboken som ständigt öppnar upp för nyformuleringar, tillägg och borttaganden

inte är möjlig för Svenska kyrkan att använda. Läronämnden betonar i sitt yttrande Ln 2015:3y vikten av att kyrkohandboken antas av kyrkomötet oavsett form för publicering.

Utskottet pekar också på den viktiga roll som en gemensam handbok spelar i kyrkan genom att borgen för igenkänning och samhörighet. Handboken är ett viktigt uttryck för enhet och en hjälp att hålla ihop kyrkan och detta skulle enligt utskottet kunna gå förlorat om möjligheterna att ändra i handbokens ordningar blev för stora.

Utskottet vill dock påpeka att kyrkohandboken ger visst utrymme för egna eller lokala ändringar och skrivningar. Nyskrivna texter skulle med fördel – menar utskottet – kunna samlas i digital form och vara tillgängligt för den som t.ex. söker idéer till nya texter eller böner.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:76 ska avslås.

Förbön för konung, riksdag och regering

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 2.

Gudstjänstutskottet ser bön som ett mycket viktigt inslag i såväl den enskilde kristnes som i kyrkans liv och menar att förbön är något centralt i den kristna kyrkan. Utskottet menar dock att möjliga böneämnen är outtömliga och därför inte bör regleras i detalj. I såväl den nuvarande kyrkohandboken som handboksförslaget 2012 finns såväl färdiga böner för olika tillfällen men ges också stora möjligheter att i gudstjänsten använda egna eller lokalt präglade böner. Utskottet menar därför att det som motionärerna efterlyser redan är möjligt.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:94 ska avslås i sin helhet.

Uppsala den 25 september 2015

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Niclas Blåder, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskop Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2015:3y

Kyrkohandbok på nätet

Läronämndens yttrande över motion 2015:76

De liturgiska dokumenten är del av vår bekännelse. I inledningstexten till den första avdelningen i kyrkoordningen formuleras detta så:

Kyrkans lära formuleras genom den teologiska reflektionen över vad tron och bekännelsen innebär. Det är en uppgift för enskilda kristna och kyrkan att i varje tid på nytt leva sig in i trons djup och klargöra dess innebörd. Läran uttrycks i trosbekännelser, i skrifter från kyrkans historia, i gudstjänstböcker och andra nutida dokument som kyrkan har bejakat.

Vidare sägs i 18 kap. 1 § i kyrkoordningen:

Svenska kyrkans gudstjänstböcker är, förutom Bibeln, Den svenska kyrkohandboken, Den svenska psalmboken, Den svenska evangelieboken och En liten bönbok. Dessa ska som uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära antas av kyrkomötet.

Läronämnden betonar vikten av att *Den svenska kyrkohandboken* antas av kyrkomötet oavsett form för publicering.

Uppsala den 21 augusti 2015

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cecilia Nahnfeldt, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Fredrik Modéus, biskop Per Eckerdal, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Eva Nordung Byström, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Margarethe Isberg, Karin Johansson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:3

Gör upp med rasism och antisemitism i vår kyrka

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:26 om att göra upp med rasism och antisemitism i vår kyrka. Motionärerna föreslår att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram riktlinjer kring Svenska kyrkans förkunnelse som rensar bort allt förakt för den judiska traditionen, samt att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en handlingsplan som på teologisk grund skyddar det unika människovärdet mot den framväxande främlingsfientligheten.

Gudstjänstutskottet vill, liksom motionärerna, uttrycka ett avståndstagande från främlingsfientlighet, antisemitism och rasism i samhället, men menar att det motionärerna efterfrågar redan görs på Svenska kyrkans olika nivåer.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att avslå motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:26, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:26, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2015:26 av Ylva Wahlström m.fl., Gör upp med rasism och antisemitism i vår kyrka

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram riktlinjer kring Svenska kyrkans förkunnelse via evangelieboken och kyrkohandboken, som rensar bort allt förakt för den judiska traditionen.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en handlingsplan som på teologisk grund skyddar det unika människovärdet mot den framväxande främlingsfientligheten och rasismen inom såväl kyrkan som samhälle.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2015:26 i Ln 2015:1y, *bilaga 1*.

Bakgrund

Sedan kristendomens äldsta tid har kyrkan varit en plats som varit öppen för varje person oavsett härkomst eller social status, bland annat med hänvisning till bibelord som t.ex. ”Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus”. (Gal. 3:28). Förutom denna radikala förståelse av hur mång-

fald och gemenskap ska samexistera i den kristna församlingen, har den kristna tron genom historien pekat på alla människors lika värde. Varje människa är skapad till Guds avbild.

Genom historien har kyrkan kontinuerligt sökt att såväl pastoralt som teologiskt proklamera, värna, hantera och diskutera en syn på människan som jämlik och unikt värdefull. Samtidigt har dock kyrkan genom historien även visat andra drag (som också motionen visar) där ojämlikhet och åtskillnad av människor har förståtts som givna av Gud. Svenska kyrkan är – liksom alla kyrkor – insatt i denna komplexa historia.

Idag bedriver Svenska kyrkan genom sina församlingar, i stiftet och på nationell nivå ett omfattande arbete som syftar till att visa på att Svenska kyrkan förstår och tolkar den kristna tron som en motkraft till rasism och främlingsfientlighet. Många församlingar arbetar aktivt pastoralt med frågor som relaterar till detta – men också med opinionsbildning genom manifestationer och liknande – genom t.ex. språkcaféer, internationella grupper, samarbeten över religionsgränser och på många andra sätt.

Under senare år har Svenska kyrkan på olika sätt arbetat aktivt med frågor om rasism och antisemitism. Bland annat uttalade biskopsmötet i samband med femtioårsminnet av andra världskrigets slut följande (*biskopsmötet 10 maj 1995*).

Antisemitism i förkunnelse och handling har förekommit många gånger i kyrkans historia och skymt de heliga skrifternas syn på alla människors lika värde inför Gud. Antijudiska uttalanden av Martin Luther har använts i antisemitiska syften. En del svenska prästers och kyrkfolks positiva hållning till de nationalsocialistiska idéerna under kriget har gjort vår kyrka delaktig i vad som då skedde. [...] Vi tar avstånd från varje form av antisemitism. Vi måste lära av historien och avvisa försöken att förneka den illgärning som utfördes i det kristna Europas mitt och från tendenser att förringa betydelsen av det som skedde. I vår kyrka vill vi arbeta för att få bort sådant som kan tolkas som antisemitism eller förakt för det judiska folket och försvara dess rätt till sin historia, sin tro och sina seder.

Genom sitt medlemskap i Kyrkornas världsråd står också Svenska kyrkan bakom dokumentet *The Theology of the Churches and the Jewish People – Statements by the WCC and its member churches* (1988). Där bearbetas Kyrkornas världsråds (KV) syn på den kristna trons förhållande till judendomen och där skriver man att Guds förbund med det judiska folket äger fortsatt giltighet och att antisemitism är synd mot Gud och människor.

I dokumentet *Guds vägar. Judendom och kristendom, ett inomkyrkligt samtalsdokument* (antaget av kyrkomötet 2001), bearbetas relationen mellan kristendom och judendom mot bakgrund av historiens fruktansvärda händelser. Dokumentet kom dock att få viss kritik i Svensk Teologisk Kvartalsskrift ett par år senare (STK nr. 3, 2003). Initiativet lovordas, men man menar att det också måste arbetas vidare med och fördjupas. I en motion till förra årets kyrkomöte (motion 2014:5) skriver motionären bl.a. ”Tyvärr har *Guds vägar* inte fått den verkningshistoria som kunde förväntas utifrån dess karaktär och dessa tydligt uttalade syften. Vart tog *Guds vägar* vägen?!” Motionären föreslog därför följande.

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmuntra alla stift att implementera dokumentet *Guds vägar* så att det blir känt och diskuterat.

2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ge Svenska kyrkans utbildningsinstitut och dess bägge utbildningsplatser i Uppsala respektive Lund i uppdrag att tydligare implementera dokumentet Guds vägar så att alla prästkandidater är väl förtrogna med såväl dess innehåll som dess hermeneutiska och homiletiska implikationer.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ge en sakkunnig i uppdrag att granska Evangeliebokens textsammansättning utifrån ett *Guds vägar*-perspektiv för att se om predikotexterna kombinerar Gamla och Nya testamentet på ett sätt som kontrasterar de båda testamentena och/eller reflekterar ett ersättningsteologiskt tänkande.

Kyrkomötet biföll den första punkten.

Sedan lång tid driver också Svenska kyrkan Svenska teologiska institutet i Jerusalem som bland annat har till uppgift att utveckla och fördjupa frågan om kristnas möte med människor av annan tro, inte minst vad gäller mötet med judendomen.

Kyrkomötet beslöt år 2005 att ett religionsteologiskt dokument – med tonvikt på islam – skulle arbetas fram. På kyrkostyrelsens uppdrag tog Teologiska kommittén fram dokumentet som publicerades 2011 under titeln *Sann mot sig själv – Öppen mot andra. Samtal om religionsteologi i Svenska kyrkan*. Dokumentet bearbetar frågor om religionsmöten och religionsdialog för att, som nuvarande ärkebiskop Antje Jackelén skriver i förordet, "[g]od religionsteologi och goda möten /.../ ökar människors möjlighet att leva som goda grannar som söker sitt samhälles bästa."

Projekt Människovärde drivs sedan 2010 av Svenska kyrkan, Svenska Kyrkans Unga och Sensus studieförbund. Syftet med projektet är att rusta Svenska kyrkan och Svenska Kyrkans Unga teologiskt och metodiskt för att agera för människovärde och mot främlingsfientlighet och rasism. Inom projektet har antologin *Där främlingskapet bryts kan en ny värld bryta fram* och metodmaterialet *Paulus brev till svenskarna* tagits fram. Under 2013 genomfördes utbildningar runt om i landet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:26.

Gudstjänstutskottet vill, liksom motionärerna, uttrycka ett avståndstagande från främlingsfientlighet, antisemitism och rasism i samhället. Utskottet ser också att den kristna kyrkan har en viktig roll att fylla genom att oavbrutet visa på människors unika värde, grundat i bibelns ord och kyrkans tradition.

Utskottet menar att Svenska kyrkan - såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå och nationell nivå - på olika sätt söker bidra till att förverkliga Guds kallelse. Det är viktigt att kyrkan ständigt reflekterar över sin lära och praxis och tar ansvar för hur tron traderas, levts och tar sig uttryck i varje tid. Detta gäller såväl på strukturnivå som på individnivå. Inte minst gäller det den enskilde förkunnarens roll och uppdrag. All förkunnelse kan missbrukas, genom oaktsamhet eller med uppsåt. Här, menar utskottet, spelar den teologiska utbildningen en oerhört central och viktig roll, men också biskopars tillsyn.

Gudstjänstutskottet förstår och bejakar motionärernas ställningstagande, men menar att det som motionärerna efterlyser redan sker på Svenska kyrkans olika nivåer.

Utskottet vill dock understryka vikten av att *Guds vägar* implementeras på ett gediget sätt i Svenska kyrkan, i enlighet med kyrkomötets beslut 2014.

Med hänvisning till ovanstående resonemang föreslår Gudstjänstutskottet kyrkomötet att avslå motion 2015:26 i sin helhet.

Uppsala den 23 september 2015

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Niclas Blåder, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Lisa Tegby, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Anders Åkerlund, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2015:1y

Rasism och antisemitism

Läronämndens yttrande över motion 2015:26

Motionen aktualiserar frågeställningar som utförligt behandlas i samtalsdokumentet *Guds vägar* som antogs av kyrkomötet 2001.

Läronämnden vill understryka det som framfördes i yttrandet Ln 2014:3y:

Detta samtalsdokument behandlar frågeställningar som är centrala och ofrånkomliga för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Läronämnden betonar vikten av att det som Svenska kyrkan i och med Guds vägar har åtagit sig kommer till uttryck i exempelvis Den svenska evangeliebokens textsammanställningar och Den svenska kyrkohandboken.

Uppsala den 21 augusti 2015

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Christopher Meakin, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Hans-Erik Nordin, biskop Fredrik Modéus, biskop Per Eckerdal, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Eva Nordung Byström, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:4

Reformationsjubileet 2017

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas två motioner som relaterar till reformationsjubileet 2017.

I motion 2015:34 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en plan och församlingsstöd för uppmärksammande av reformationsjubileet 2017 samt att kyrkomötet beslutar att söka kontakt och samverkan med riksdag och regering för uppmärksammande av reformationsjubileet på nationell nivå.

Gudstjänstutskottet konstaterar att det som motionärerna efterfrågar redan idag behandlas på Svenska kyrkans nationella nivå. Utskottet föreslår att motionen i dess två punkter ska anses vara besvarad.

I motion 2015:47 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att inför reformationsjubileet 2017 utarbeta ett underlag för samtal, studier och rådslag om Svenska kyrkans vägval.

Gudstjänstutskottet menar att samtal om Svenska kyrkans framtid inte bara är viktigt utan också nödvändigt. Utskottet menar dock att det kommande reformationsjubileet kommer att väcka sådana frågor. Utskottet påpekar också svårigheten med en ny större satsning utöver sådant som redan nu görs. Utskottet föreslår att kyrkomötet avslår motion 2015:47.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2015:34, punkt 1, är besvarad med vad utskottet anfört.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2015:34, punkt 2, är besvarad med vad utskottet anfört.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:47.

Motionernas förslag

Motion 2015:34 av Aron Emilsson och Julia Kronlid, Uppmärksammande av reformationsjubileet 2017

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en plan och församlingsstöd för uppmärksammande av reformationsjubileet 2017.
2. Kyrkomötet beslutar att söka kontakt och samverkan med riksdag och regering för uppmärksammandet av reformationsjubileet på nationell nivå.

Motion 2015:47 av Dag Sandahl, Svenska kyrkans vägval

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inför reformationsjubileet 2017 utarbeta ett underlag för samtal, studier och rådslag om Svenska kyrkans vägval.

Bakgrund

År 2017 uppmärksammas 500-års minnet av reformationen i de kyrkor som präglas av den lutherska reformationen. Lutherska världsförbundet (LWF) utsåg år 2011 en kommitté att arbeta med hur firandet ska genomföras. LWF:s rådsmöte godkände ett par år senare kommitténs förslag. Temat för år 2017 inom LWF är *Befriad av Guds nåd. Frälsningen – inte till salu; Människan – inte till salu; Skapelsen – inte till salu*. LWF har också identifierat tre principer för hur reformationen bör uppmärksammas: 1) reformationen av idag är en global angelägenhet med en mångfald av erfarenheter att ta tillvara från de olika medlemskyrkorna, särskilt de i minoritetsställning, 2) luthersk reformation av idag är att tillsammans med kristna i andra kyrkliga traditioner följa Jesus Kristus, 3) den lutherska reformationen av idag är en ständigt pågående process.

I Svenska kyrkan har frågan om ett svenskt firande diskuterats i olika fora sedan den väcktes vid ett biskopsmöte år 2009. Kyrkomötet biföll år 2011 motion 2011:86 om att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka och planera ett reformationsfirande. I motionen uttrycks en önskan att Svenska kyrkan tar del i diskussionen och det internationella firandet av reformationen.

Det nu pågående projektet reformationsåret 2017 spänner över kyrka och samhälle men syftar inte minst till att initiera samtal i Svenska kyrkans församlingar om det reformatoriska arvet och därigenom till att ge redskap för framtida beslut och vägval i Svenska kyrkan.

Stora arrangemang som kyrkostyrelsen lägger särskilda resurser på är Teologifestivalen i Uppsala i februari, Världens fest i Västerås i juni (under namnet världens Luther), och Reformationsveckan i slutet av oktober, som kulminerar då reformationsdagen 31 oktober firas i landets domkyrkor.

Reformationsåret kommer också att märkas på Svenska kyrkans Se människan-scen under bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september.

Uppmärksammande av reformationsjubileet 2017

Projektet *Reformationsåret 2017* har startat och är under utveckling. Som intressenter ser projektet bland annat stiftet, församlingar, andra samfund och kyrkor, media, kulturliv, samhällsbärande institutioner samt allmänheten. Ett huvudmål med reformationsåret är att aktualisera och levandegöra kristen tro på ett sätt som håller samman dåtid, nutid och framtid och som pekar mot dess förändrande kraft. Huvudmålet har sedan ett flertal delmål som gemensamt spänner över kyrkans olika nivåer samt samhälle och allmänhet.

Den 31 oktober 2016 möts ledare för den katolska kyrkan och Lutherska världsförbundet i Lund för att tillsammans högtidlighålla 500-årsminnet av reformationen. Den 29 oktober 2017 kommer en högtidsgudstjänst att hållas till vilken också det officiella Sverige kommer att inbjudas, liksom det görs vid andra högtidstillfällen i Svenska kyrkan.

Antalet medlemmar i Svenska kyrkan har minskat, likaså har antalet personer som firar söndagsgudstjänst eller andra gudstjänster också minskat. Anledningarna till detta är många och komplexa. Med anledning av en motion 2013:5 som väckts till kyrkomötet 2013 behandlades frågan om en framtidskommission i betänkandet K1 2013:12. I sammanfattningen skriver man: "Utskottet menar att det är viktigt att diskutera framtidsfrågorna för att se vilka strategiska vägval Svenska kyrkan ska göra. Det arbete som motionären efterfrågar pågår dock redan på den nationella nivån och därför föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motionen", detta blev också kyrkomötets beslut. I utskottets övervägande påpekas följande.

Kyrkolivsutskottet menar att arbete med framtidsfrågorna redan pågår på kyrkokansliet och att en framtidskommission inte är den bästa formen för analys av och reflektion om framtidsfrågorna. Andra former av mötesplatser mellan personal, förtroendevalda och företrädare för exempelvis näringslivet där samtal förs om de utmaningar som Svenska kyrkan står inför är att föredra.

I kyrkostyrelsens skrivelse *Verksamhet och ekonomi för den nationella nivån åren 2014–2016* (KsSkr 2013:1) är framtidsfrågorna ett prioriterat område och under senare år har en rad utredningar och revideringsarbeten med sikte på framtiden genomförts. Kyrkolivsutskottet behandlade även vid 2011 års kyrkomöte en motion K1 2011:14 med förslag om att tillsätta en framtidskommission. Utskottet föreslog att motionen skulle avslås vilket också blev kyrkomötets beslut. Utskottet motiverade sitt beslut med "att det är viktigt att diskutera framtidsfrågor för att se vilka strategiska vägval Svenska kyrkan ska göra. Utskottet menar dock att ett sådant arbete redan pågår".

Svenska kyrkans nationella nivå bearbetar, analyserar och diskuterar utmaningar inför kyrkans framtid genom att genomföra analyser och forskning. Statistik inhämtas, följs och analyseras kontinuerligt och bidrag ges in i det pågående samtalet om hur statistiken ska tolkas och vilka möjliga vägval som står tillbuds. Ett sådant exempel är undersökningen *Medlem 2010* vilken är publicerad under namnet *Svenska kyrkans medlemmar*. En annan är *Församlingar mot strömmen*. Också den forskning som bedrivs på nationell nivå bearbetar ständigt frågor med relation till Svenska kyrkans framtida vägval. Några exempel är böckerna *Medlem 2010: En teologisk kommentar*, *Barnen i Svenska kyrkan: Teologiska reflektioner om en kyrklig praktik*, *Minne och möjlighet: Kyrka och historiebruk från nationsbygge till pluralism* samt *Spåren i snön: Att vara kyrka i norrländska glesbygder*. Detta är bara några exempel på hur Svenska kyrkans framtida vägval bearbetas såväl pastoralt som teologiskt i skriftlig form men också i form av seminarier och föreläsningar i stift och kontrakt där resultaten sprids i vidare kretsar.

Under reformationsåret 2017 är ett flertal större evenemang och andra satsningar planerade, varav vissa syftar till ökad kunskap och kunskapsbaserad förnyelse av Svenska kyrkan. Satsningar kommer bland annat att göras genom särskilda "inspirationspaket" för barn och ungdomar samt vuxna. Inspirationspaketen är tänkta att användas i församlingar för samtal och fortbildning om Svenska kyrkans reformatoriska arv och i förlängningen är en förhoppning att ökad kunskap och ökat intresse kan hjälpa Svenska kyrkan i framtida beslut och vägval.

Ett pågående arbete som syftar till att söka ta ett större grepp om frågan om kristen tro och liv i vid mening – där samtal och studier om liv, tro och kyrka ingår som komponenter – är satsningen *Dela tro – dela liv*. Satsningen som omfattar

60 miljoner kronor under åren 2013–2018 beslutades av kyrkomötet 2012 och är en gemensam satsning mellan nationell nivå, stift och församlingar med uppgift att stärka församlingarna i det grundläggande uppdraget.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

Kyrkomötet beslutar att motion 2015:34 är besvarad med vad utskottet anför.

Gudstjänstutskottet bejakar att 500-årsminnet av reformationen år 2017 ger möjlighet för Svenska kyrkan att visa på viktiga aspekter av Luther och den lutherska teologins betydelse för såväl kyrka som samhälle genom den svenska historien.

Utskottet påpekar dock att det som motionärerna efterlyser sedan länge planeras för. Bland annat är Svenska kyrkan del i ett internationellt firande inom Lutherska världsförbundet (LVF). Men också i Sverige planeras för ett firande på Svenska kyrkans alla nivåer under reformationsåret 2017. Flera stora nationella satsningar kommer att genomföras och samtidigt sker satsningar på såväl stifts- som församlingsnivå. I oktober 2017 kommer också en högtidsgudstjänst att hållas till vilken det officiella Sverige inbjuds.

Med hänvisning till ovanstående menar utskottet att motionärernas förslag i motion 2015:34, punkt 1 och punkt 2 är besvarade.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:47.

Att ett fortlöpande och framtidsinriktat samtal om såväl kyrkans teologi som praxis förs på, och mellan, kyrkans olika nivåer ser utskottet – liksom motionären – inte bara som viktigt utan också som nödvändigt. Gudstjänstutskottet pekar dock på att reformationsåret 2017 redan nu rymmer satsningar – på kyrkans alla nivåer – som bland annat kommer att beröra reformationens teologi som en resurs i såväl kyrka som samhälle. Detta, menar utskottet, kommer av nödvändighet att väcka framtidsinriktade frågor relevanta för Svenska kyrkan och därmed bidra till Svenska kyrkans framtida vägval.

Utskottet menar också att såväl arbetet med den nya kyrkohandboken som reformationsjubileet är stora tilldragelser som båda kommer att ta tid och kraft att hantera på goda sätt inom Svenska kyrkan.

Det finns också redan nu, menar utskottet, ett flertal andra satsningar som syftar till att bearbeta och ge redskap för Svenska kyrkans framtida vägval. Satsningen Dela tro – dela liv är en viktig sådan.

Utskottet bejakar det framåtsyftande och fortlöpande samtalet om Svenska kyrkan men menar att möjligheterna till sådana samtal i församlingar, på stift och på nationell nivå redan idag är många och kommer att bli än fler när reformationsjubileet 2017 startar.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att avslå motion 2015:47.

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Niclas Blåder, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Jag reserverar mig mot beslutet att avslå motion 2015:47 och föreslår bifall till densamma.

Tanken att Svenska kyrkan i tidsnöd och orkeslöshet inte utifrån samtida insikter om ett kyrkoliv med problem eller i kris, skulle kunna ta sig an de framtidsinriktade frågorna utan behöver vänta till efter ett reformationsjubileum, ter sig för mig som högst egendomlig. Reformation handlar om att se Kyrkans problem och söka möjligheter för att Kyrkan på nytt ska finna sin form. Det kan gälla såväl lära som liv. Den evangeliska kyrkan sökte det apostoliska som därmed är det sant katolska.

Jag menar att det inte är sant att många samtal om det kyrkliga läget före kommer i Svenska kyrkan. Jag ser mest besvärjelser för att undvika sådana. Utskottet ägnar sig åt detta när *Dela tro – Dela liv* närmast används som alibi för att slippa det motionen föreslår, ett arbete som det alltså inte finns tid och kraft till.

Situationen påminner mig närmast om vad som sägs om den ryska kyrkan som i början av 1900-talet ägnade sig åt liturgisk reformverksamhet men stod handfallen inför de skeenden som skapade helt nya betingelser för samhälle och kyrka.

Dag Sandahl

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:5

Liturgistipendium

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:40 där det föreslås att kyrkostyrelsen får i uppdrag att utreda formerna för inrättande av ett årligt liturgistipendium till de som på olika sätt utvecklat gudstjänsten. Gudstjänstutskottet konstaterar att det kontinuerliga arbetet med gudstjänsten är en del av den grundläggande uppgiften för Svenska kyrkan. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det behövs uppmuntran och uppmärksammande av liturgins flerfaldiga dimensioner. Ett liturgistipendium delas ut efter nominering av kandidater och bidrar till att mycket av det goda arbete som redan idag sker i församlingarna uppmärksammas och blir tillgängligt för fler.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att bifalla motion 2015:40.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2015:40.

Motionens förslag

Motion 2015:40 av Torvald Johansson m.fl., Liturgistipendium

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda formerna för inrättande av ett årligt liturgistipendium till textförfattare, tonsättare och skapare av dramaturgi i gudstjänsten eller till den som på annat sätt utvecklat gudstjänsten.

Bakgrund

Motionärerna föreslår att ett särskilt liturgistipendium för Svenska kyrkan inrättas och jämför detta med kulturstipendierna som varje år delas ut i samband med kyrkomötets andra session.

Svenska kyrkans kulturstipendier

Svenska kyrkans kulturstipendier har delats ut sedan 1990-talet. Motiveringen till stipendierna är att "Svenska kyrkan verkar för ett rikt, mångfaldigt och frimodigt kulturliv och vill leva i dialog med de kulturutövare som i vår tid bearbetar religion och livfrågor". Stipendierna fördelas på de fem kulturområdena musik, litteratur, film, scenkonst och bildkonst.

I bedömningen av ansökningarna är konstnärlig kvalitet och existentiell relevans mest avgörande. Med existentiell relevans avses att stipendieprojektet anknyter till tros- och livsfrågor som är betydelsefulla för människans liv.

Bland mottagare av kulturstipendierna finns skapare av musik och dramaturgi för gudstjänsten. I redovisningen av 2007 års stipendiat säs: "2007 var ett starkt musikår med stipendier till barnsånger om krig och fred, ett nyskrivet requiem, frigörande sång och en kyrkopera om den yttersta tiden. En annan tendens är att Mariagestalten bearbetats i olika konstformer: musik och dans (Mariabilder), ...". 2008 mottogs stipendier för ett dopatorium *Levande vatten* och för en föreställning med tio sånger inspirerade av mystikern Hjalmar Ekström. Ny mässmusik fanns med bland de projekt som fick kulturstipendier 2010.

Kyrkomötets behandling

Kyrkomötets behandling under senare år av ärenden kring liturgisk utveckling har på olika sätt anknytits till det pågående kyrkohandboksarbetet. I G 2014:6 *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* behandlades bland annat motion 2014:93 *Liturgiskt försöksmaterial utanför kyrkohandboken*. Gudstjänstutskottet såg gärna att liturgiskt material som kompletterar kyrkohandboken tas fram, men konstaterade att uppdrag att publicera liturgisk material enligt motionärernas förslag inte bör ges av kyrkomötet. Motionen avslogs.

I G 2013:6 *Kyrkohandbokens utveckling: En tvådelad musikdel* behandlades en motion 2013:87 där motionären föreslog att kyrkohandbokens musikdel skulle delas i två delar. Den första delen skulle innehålla de traditionella, välkända och allra mest använda melodierna. En andra del skulle finnas i form av en webbank med tillgång till material från den första kyrkans musik till det nyskrivna. Läronämnden poängterade i sitt yttrande Ln 2013:1y att kyrkohandboken är en sammanhållen helhet och att det av läromässiga skäl är viktigt att inte särskilja olika delar i den. Kyrkomötet avslag motionen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2015:40.

Gudstjänstutskottet konstaterar att det kontinuerliga arbetet med gudstjänsten är en del av den grundläggande uppgiften för Svenska kyrkan. Gudstjänsten har sin grund i arvet och traditionen och behöver ständigt på nytt förankras och vitaliseras. Gudstjänsten är en levande tradition.

Kyrkohandboksarbetet är ett av de största projekten inom Svenska kyrkan för närvarande. Förslaget om ett liturgistipendium ska förstås som en inspiration för fortsatt arbete med liturgisk utveckling. Gudstjänstutskottet delar motionärernas uppfattning att det finns behov av uppmuntran och uppmärksammande av liturgins flerdidiga dimensioner. Ett sådant stipendium bör ha delvis andra former än det kulturstipendium som Svenska kyrkan har idag och bygga på nominering av lämpliga kandidater, inte ett ansökningsförfarande. Därigenom kommer personer och grupper som inte själva ser sig som stipendiemottagare att kunna föreslås och mycket av det goda arbete som redan idag finns i många församlingar att uppmärksammas och bli tillgängligt för fler.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att bifalla motion 2015:40.

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Lisa Tegby, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Anders Åkerlund, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:6

Utforma en ceremoni för välsignelse för den som fått ändrad könstillhörighet

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:42 i vilken föreslås att kyrkostyrelsen får i uppdrag att utforma en ceremoni för välsignelse som kan erbjudas den som fått fastställelse av ändrad könstillhörighet.

Gudstjänstutskottet poängterar vikten av att Svenska kyrkan med pastoral omsorg och relevant kunskap kan möta de människor som finns i en sådan situation. Sättet på vilket kyrkan möter människor i detta sammanhang formas i den lokala situationen. En av kyrkostyrelsen utformad ceremoni är inte det svar kyrkan bör ha att erbjuda.

Gudstjänstutskottet konstaterar att det finns ett behov av att dela erfarenheter av utformandet av riter. För att underlätta delandet vore ett forum, till exempel på intranätet, önskvärt.

Med hänvisning till ovanstående resonemang föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motion 2015:42.

Till betänkandet finns ett särskilt yttrande.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:42.

Motionens förslag

Motion 2015:42 av Georg Lagerberg m.fl., Utforma en ceremoni för välsignelse för den som fått ändrad könstillhörighet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utforma ett förslag till ceremoni för välsignelse som kan erbjudas den som fått fastställelse av ändrad könstillhörighet.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2015:42 i Ln 2015:2y, *bilaga 1*.

Bakgrund

Motionärerna beskriver den process som föregår ett beslut om fastställelse av ändrad könstillhörighet som lång och komplicerad. De menar att Svenska kyrkan, genom att erbjuda en särskild ordning för välsignelse, kan hjälpa och stödja de människor som genomgår för en sådan process. I en sådan ceremoni skulle kyrkan se och bekräfta den enskilda, och därigenom visa att det ändrade könet visserligen förändrar relationen till andra människor men att inför Gud är människan den samma.

Kyrkomötets tidigare behandling

Kyrkomötets tidigare behandling av frågor om sexuell orientering rörde under många år i huvudsak homosexualitet. 2009 beslutade kyrkomötet om ändringar i kyrkoordningen, som innebär att äktenskapet kan omfatta såväl par av olika kön som par av samma kön, enligt förslaget i kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2009:6 och betänkandet G2009:2.

Kyrkomötet 2013 beslutade i enlighet med Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2013:9 att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmuntra alla stift att i möjligaste mån genomföra HBT-certifikat på arbetsplatser i Svenska kyrkan. I kyrkostyrelsens skrivelse till samma kyrkomöte, KsSkr 2013:2, redovisades att kyrkokansliet inventerat de utbildnings- och informationsmaterial som fanns inom hbtq-området samt de utbildningar som genomfördes i stift.

Motioner om utbildningsinsatser inom hbt-området behandlades i kyrkomötet såväl 2009 (Motion 2009:5, betänkande Kl 2009:9) som 2010 (Motion 2010:22, betänkande Kl 2010:2). 2010 beslutade kyrkomötet att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmuntra stift att starta utbildningar i hbt-frågor för anställda, förtroendevalda och frivilliga.

2003 behandlade kyrkomötet två motioner med förslag om alternativa ordningar till dop, nämligen barnvälsignelse (motion 2003:51) och tacksägelse för ett barn (motion 2003:78). Gudstjänstutskottet konstaterade i sitt betänkande G 2003:5 *Alternativ till barndop* att i Svenska kyrkans ordning är dopet ett och kan inte ersättas av någon annan akt. Läronämnden konstaterade då, liksom nu, att åtskilliga riter och handlingar ”inte kan eller bör formuleras i av kyrkan antagna böcker”. Kyrkomötet beslutade att avslå de två motionerna.

Ändrad könstillhörighet

Möjligheten att ansöka om ändrad könstillhörighet har funnits sedan 1972 men har på senare år fått större uppmärksamhet genom enskildas egna berättelser. Kunskapen om olika sexuella orienteringar är dock ibland bristfällig.

Att vara transsexuell innebär en stark och bestående önskan och övertygelse om att tillhöra det andra könet. Det ska inte förväxlas med att vara transvestit, som innebär att ha ett behov av att uttrycka sig som det andra könet, oftast genom sin klädsel, men inget behov av att byta kön.

Den som upplever att han eller hon tillhör ett annat kön än det som framgår av folkbokföringen kan ansöka om fastställelse av ändrad könstillhörighet.

Lagen (Lag 1972:119) om fastställelse av könstillhörighet i vissa fall trädde i kraft den 1 juli 1972. De krav som är förbundna med en sådan fastställelse har under åren förändrats och mildrats, till exempel så att man inte längre behöver skilja sig och nu senast då kravet på att vara steriliserad togs bort från den 1 juli 2013.

Utredningen *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering* (SOU 2014:91) överlämnades till regeringen vid årsskiftet. Där finns förslag om förenklingar till exempel avseende registrering av kön i folkbokföringen.

G 2015:6

Välsignelse

Välsignelsen, *Herrens välsignelse*, är ett av de fasta momenten i gudstjänster och andakter enligt Svenska kyrkans ordning, men också i många människors enskilda andaktsliv.

Välsignelse kan nedkallas över människor, enskilda och grupper, över händelser och skeenden, uppgifter och sammanhang.

Vid nattvardsgudstjänster, i samband med utdelandet av nattvardsgåvorna, inbjuds den som av något skäl inte vill eller kan ta emot dessa att ändå dela gemenskapen och bli välsignad av prästen.

Svenska kyrkan har i kyrkohandboken fastställda ordningar för välsignelse över ingånget äktenskap och välsignelse över registrerat partnerskap.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:42.
--

Gudstjänstutskottet konstaterar att den process som hör samman med beslut om ändrad könstillhörighet är ett exempel på livssituationer där det finns anledning att särskilt uppmärksamma behovet av stöd från omgivningen. Behovet är idag mer allmänt känt genom media och personliga berättelser, men fortfarande gäller att en särskild utsatthet präglar tillvaron för den enskilda personen. Det är viktigt att Svenska kyrkan med pastoral omsorg och relevant kunskap kan möta de människor som finns i en sådan situation. Detta är ett ansvar som måste tas i varje lokalt sammanhang. Det handlar i första hand om att möta enskilda människor och att komma ihåg att varje situation är unik. Flera olika faktorer påverkar vad som blir viktigast i mötet.

Det finns ett stort behov av riter, men dessa måste formas i den aktuella situationen. Det är också viktigt att kunna lita på att präster och diakoner i Svenska kyrkan är utbildade för att ta ansvar i dessa sammanhang. Läronämnden påtalar i sitt yttrande att ansvaret måste tas i det enskilda sammanhanget.

För att bredda och fördjupa de erfarenheter som finns kring utformande av riter vore ett forum, till exempel på Svenska kyrkans intranät, ytterst värdefullt. Att dela erfarenheter är viktigt i sig och att erfarenheterna sprids innebär att kunskapsbasen och kompetensen i Svenska kyrkan breddas.

Med hänvisning till ovanstående resonemang föreslår Gudstjänstutskottet att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:42.

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sonja Grunselius, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sonja Grunselius, ordförande, Sofija Pedersen Videke, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Anders Åkerlund, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskilt yttrande

Jag delar utskottets hemställan om avslag på motion 2015:42, men menar att det i utskottets överväganden hade behövts en markering av frågans teologiska komplikationer.

Frågan om könskorrigering har behandlats av konciliet i Nicea, ett av de ekumeniska koncilier Svenska kyrkan i sitt ekumeniska engagemang brukar referera till som uttryck för den odelade Kyrkans tro. Utifrån några bibliska hållningar kanske frågan ytterligare kunde kompliceras.

Jag hade därför gärna sett att Gudstjänstutskottet skrivit att flera olika faktorer, också teologiska, påverkar vad som blir viktigt i mötet med enskilda. Trons liv är mer än psykologi och socialpsykologi.

Dag Sandahl

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2015:2y

**Utforma en ceremoni för välsignelse för den som fått
ändrad könstillhörighet**

Läronämndens yttrande över motion 2015:42

I Läronämndens yttrande Ln 2003:21y anför:

Läronämnden noterar att behovet av livstolkande riter har ökat markant. Många av dessa bör utformas kontextuellt i människors omedelbara livssituation. Av dem som är anställda i pastoral tjänst krävs lyhördhet och förmåga att gestalta meningsskapande uttryck där kyrkans tro och människors existentiella upplevelse tolkas i ritens form. Läronämnden konstaterar att åtskilliga riter och handlingar därför inte kan eller bör formuleras i av kyrkan antagna böcker.

Uppsala den 20 augusti 2015

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Hans-Erik Nordin, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Eva Nordung Byström, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:7

Solidaritet med samtidens martyrer

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:48 där det föreslås att kyrkostyrelsen får i uppdrag att göra annandag jul 2015 till en manifestationsdag i Svenska kyrkan för samtidens martyrer.

Gudstjänstutskottet konstaterar att temat martyrer och annandag jul hör samman i Svenska kyrkan, men att det av tidsmässiga skäl inte är möjligt att göra en nationell satsning den dagen 2015. Svenska kyrkan arbetar, såväl internationellt som i samverkan med andra kyrkor och partner, för att på olika sätt stödja utsatta människor i vår tid.

Utskottet uppmärksammar också problematiken med att andra aktörer använder begreppet martyr, men betonar vikten av att kyrkan fortsätter att berätta om martyrer som lidit och dött för sin kristna tros skull.

Med hänvisning till ovanstående resonemang föreslår Gudstjänstutskottet att motionen avslås.

Till betänkandet finns ett särskilt yttrande och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:48.

Motionens förslag

Motion 2015:48 av Dag Sandahl, Solidaritet med samtidens martyrer

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra annandag jul 2015 till en stor manifestationsdag i Svenska kyrkan för samtidens martyrer.

Bakgrund

I motionen föreslås att kyrkostyrelsen får i uppdrag att göra annandag jul 2015 till en manifestationsdag i Svenska kyrkan.

Motionären skriver dels om behovet att som kyrka och medkristna agera och tydligt ta ställning för de kristna runt om i världen som är utsatta för våld och övergrepp och i många fall dödas på grund av sin religiösa tillhörighet.

Dels skriver motionären om *annandag jul eller den helige Stefanos dag*, som i evangelieboken har som rubrik just Martyrerna, men, menar motionären, är en gudstjänstdag som efter julafton och juldagen alltför sällan ägnas någon extra insats i församlingarna.

Utsatta kristna

Att kristna människor och grupper är och har varit utsatta för våld och hot, trakasserier och förföljelser på många håll i världen, inte minst i Mellanöstern, men också i Sverige, har vi många gånger under de senaste åren fått rapporter om.

Svenska kyrkans insatser

Svenska kyrkan arbetar aktivt med stöd till utsatta medkristna, i det internationella sammanhanget ofta genom kontakter och i samarbete med lokala kyrkor och kristna organisationer. Det handlar om att stärka de kristna lokalt, bygga relationer över religionsgränser, utbilda och forska, slå larm samt verka i det tysta, inte minst av säkerhetsskäl. Strategier för detta finns beskrivna på Svenska kyrkans hemsida www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete/-forfoljda-kristna-och-utsatta-troende.

Ärkebiskop Antje Jackelén skrev den 22 augusti 2015 en debattartikel på DN Debatt med anledning av att påståenden cirkulerat om att Svenska kyrkan var likgiltig inför förföljelser av kristna. Hon beskriver Svenska kyrkans arbete och ger exempel på de samarbeten som just nu är aktuella. ”När det gäller situationen i Sverige ligger huvudansvaret på församlingar och stift”, skriver ärkebiskopen och nämner trakasserier på ett asylboende i Mönsterås.

Genom Sveriges kristna råd och i samarbete med Svenska Missionsrådet genomförs manifestationer och uttalanden för att på nationell nivå uppmärksamma och påverka såväl enskilda medborgare som myndigheter och organisationer med möjlighet att bidra till förändring.

Kyrkomötet

2014 beslutade kyrkomötet med anledning av motion 2014:84 punkt 1 och 2 om utökat stöd till utsatta i Mellanöstern dels att göra ett eget uttalande med anledning av situationen i Mellanöstern och dels att uppdra till kyrkostyrelsen att öka omfattningen på stödet till arbetet för utsatta människor i Mellanöstern. (Eu 2014:7)

Kyrkostyrelsen har därefter anslagit 5 miljoner kronor extra för 2015 för att stödja församlingarnas insatser för flyktingar. Stödet kommer att fortsätta under sex år med en sammanlagd summa om 30 miljoner kronor.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:48.

Gudstjänstutskottet konstaterar inledningsvis att kyrkoåret uppmuntrar och påbjuder att martyrer uppmärksammas på *annandag jul eller den helige Stefanos dag*. Det är alltså redan fastlagt att temat ska präglade den dagen. Däremot menar utskottet att det är tveksamt om just denna dag är en lämplig dag för manifestationer.

Svenska kyrkan agerar på olika sätt, tar ställning för utsatta människor, kristna och andra, och mot våld och övergrepp, i många sammanhang. Så länge sådana förhållanden existerar går det inte att säga att vi har gjort nog. Det går alltid att göra mer. Dock är, inte minst i Svenska kyrkans långvariga internationella engagemang, kampen mot förtryck och för varje enskild människas rätt såsom skapad till Guds avbild ett grundläggande motiv i verksamheten. I samverkan med andra kyrkor och samverkanspartner markerar Svenska kyrkan just nu vikten av att ”ge flyende människor hjälp och ett nytt hem”, som ärkebiskopen uttryckte det i sitt inledningstal till kyrkomötet 2015. Hon gav också det teologiska svaret på frågan om att prioritera

hjälp till kristna människor: ”Genom dopet finns det helt klart ett särskilt band kristna emellan. Men just dopets kallelse till ett liv i tro och kärlek betyder också att engagemanget för utsatta människor inte kan göras beroende av trostillhörighet. Det finns ett gemensamt uppdrag att värna om människor i nöd och att vårda den skapelse som är förutsättningen för allas liv.”

Gudstjänstutskottet konstaterar att motionärens förslag om att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att göra annandag jul 2015 till en manifestationsdag inte är möjligt att bifalla av tidsmässiga skäl. Kyrkomötets beslut fattas i mitten av november, vilket innebär en förberedelsestid för ett sådant uppdrag omfattande som mest fem veckor. Utskottet vill dock uppmuntra stift och församlingar att arbeta med temat i sina lokala kontexter. Varje år är *annandag jul* den dag då Svenska kyrkan på olika sätt bör lyfta fram martyrerna.

Gudstjänstutskottet vill också uppmärksamma att begreppet martyr idag används av andra aktörer och med ett annat syfte. I stället för att då tveka kring användandet av ordet ska kyrkan med frimodighet fortsätta att berätta om martyrerna som lidit och dött för sin kristna tros skull.

Med hänvisning till ovanstående resonemang föreslår Gudstjänstutskottet kyrkomötet att avslå motion 2015:48.

Uppsala den 24 september 2015

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskilt yttrande

Svenska kyrkan har ett särskilt ansvar för kristna bröder och systrar, vilket inte är en motsättning till att värna förföljda av andra trosinriktningar.

Alve Svensson

Särskild mening

Jag instämmer i motionens intentioner och vill framföra vikten av att belysa betydelsen av att Svenska kyrkans nationella nivå tar initiativ till att uppmärksamma samtidens kristna martyrer, inte minst med anledning av dagens situation i Mellanöstern. Samtidens kristna martyrer kan och bör belysas från såväl kyrkans nationella nivå, som i stift och församlingar.

Det är viktigt att understryka att Svenska kyrkan har ett särskilt ansvar för kristna bröder och systrar, vilket i och för sig inte är någon motsättning till att värna andra förföljda trosinriktningar. Det särskilda ansvaret i den världsvida kristna familjen bör däremot markeras tydligare, inte minst i tider av omfattande förföljelser av just kristna.

Däremot är motionens att-sats problematiskt formulerad, då den stipulerar att göra just annandag jul 2015 till en stor manifestationsdag, vilket lär bli problematiskt med tanke på den korta planeringstid som föreligger från kyrkomötets november-session till julhelgen. Däremot bör frågan hållas levande.

Aron Emilsson

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:8

Samrådsgrupp för gudstjänstlivet

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:52 med förslag om en samrådsgrupp kring hur den negativa gudstjänsttrenden kan vändas. Gudstjänstutskottet konstaterar dels att kyrkan ständigt befinner sig i förändring, dels att det ser olika ut lokalt. Samråd och dialog är viktiga och hör först och främst hemma i det lokala sammanhanget. Stiftens uppdrag är att stödja och stimulera församlingarnas arbete. Gudstjänstutskottet menar att motionärens förslag inte är rätt väg att gå och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2015:52.

Till betänkandet finns ett särskilt yttrande och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:52.

Motionens förslag

Motion 2015:52 av Dan Sarkar, Samrådsgrupp för gudstjänstlivet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en samrådsgrupp kring hur den negativa gudstjänsttrenden kan vändas och eventuellt återkomma till kyrkomötet med förslag.

Bakgrund

Motionären tar sin utgångspunkt i statistiken över gudstjänstdeltagandet i Svenska kyrkan som visar fortsatt sjunkande deltagarsiffror under de senaste 25 åren. Han menar att många av de trognaste gudstjänstdeltagarna tillhör någon eller några av de inomkyrkliga rörelser som är kritiska till Svenska kyrkans utveckling. Motionären föreslår därför att Svenska kyrkan tar initiativ till inomkyrklig ekumenik och inleder strategiska samtal med de inomkyrkliga grupper som, enligt honom, på många ställen bär upp gudstjänstlivet.

Svenska kyrkans medlemmar

2011 kom boken *Svenska kyrkans medlemmar*, en medlemsstudie som tar sin utgångspunkt i en omfattande enkätstudie. Enkäten har besvarats av 10 758 medlemmar i Svenska kyrkan. Den innehöll bland annat frågor om varför de är medlemmar. Svaren fördelades över fyra alternativ och på grundval av resultaten definierades sju olika medlemsprofiler för den fortsatta analysen.

Angående gudstjänstförnyelsen sägs det i boken att det är svårt att dra några slutsatser ”mer än att de som idag aldrig deltar i svenskkyrklig gudstjänst inte skulle attraheras av en förnyelse. /.../ Resultatet pekar på att en förnyelse av gudstjänsten inte i första hand kommer att tilltala många fler än dem som redan har en relation till gudstjänsten.” Men texten fortsätter ”Naturligtvis är inte medlemmarnas utsagor det enda man kan eller bör förlita sig på i detta sammanhang. Även aldrigbesökarna kan ju bli glatt överraskade om de skulle dyka på en ny gudstjänstform. Förnyelse av gudstjänsten kan också ha andra syften än att öka den breda allmänhetens gudstjänstintresse. Även de som redan kommer måste tas om hand och erbjudas ett tilltal som ligger i tiden.”

Inomkyrkliga grupper

Svenska kyrkan rymmer ett stort antal grupper, organisationer, stiftelser och föreningar vars formella band till Svenska kyrkan varierar i stor utsträckning. Formen för och omfattningen av dialog och samverkan varierar i motsvarande grad och beror också av i vilken utsträckning en sådan grupp visar intresse för möten med olika representanter för Svenska kyrkans ledning.

Kyrkomötet

2008 behandlade kyrkomötet motion 2008:12 med förslag om att ”inbjuda de idéburna inomkyrkliga grupperna – organisationer, stiftelser och föreningar – till en dialog med syfte att erkänna, synliggöra och stärka deras omistliga roll i Svenska kyrkans församlingar”. Kyrkolivsutskottet skriver i betänkande Kl 2008:7 bland annat att kyrkostyrelsen bör fortsätta att föra dialog med organisationer, stiftelser och föreningar, men att det inte är försvarbart att göra överenskommelser med organisationer och nätverk som vägrar erkänna prästvigda kvinnor. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag att avslå motionen.

2009 ställdes en fråga om vilka dialoger som förts under det gångna året. I kyrkostyrelsens svar nämndes bland andra EFS och Ideellt forum, samt att det är ”särskilt viktigt att dialog och samverkan med inomkyrkliga organisationer, stiftelser och föreningar syftar till att vinna ömsesidigt förtroende. Respekt, förståelse och öppenhet är självklart viktigt och syftar till att leda till ett meningsfullt samarbete.” (Fråga 2009:25)

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:52.

Gudstjänstutskottet konstaterar dels att kyrkan i någon mening alltid befinner sig i förändring, dels att det ser väldigt olika ut lokalt och i olika delar av landet. I varje stift pågår gudstjänstutveckling och alla församlingar arbetar med frågor om gudstjänst och gudstjänstdeltagande.

Det är viktigt att inte enbart förmedla en pessimistisk bild över kyrkans framtid. Mycket gott arbete och stort engagemang finns i församlingarna. Såväl samråd och samverkan som uppmuntran och inspiration behövs. Här har stiftens särskilda ansvar för församlingar och pastorat.

Utskottet menar att de initiativ motionären nämner hör hemma på församlings- och stiftsplan. En samrådsgrupp på nationell nivå vänder inte gudstjänsttrender lokalt

och ett uppdrag från kyrkomötet som endast eventuellt ska resultera i att gruppen återkommer med förslag till kyrkomötet måste avvisas.

Motionären efterlyser en ny samrådsgrupp, men i varje organisatorisk enhet inom Svenska kyrkan finns redan dylika grupper, framför allt kyrkoråd och församlingsråd. Dessa bör och behöver arbeta med konkreta gudstjänstfrågor och mer långsiktiga strategier för gudstjänstlivet. Det är viktigt att fokusera på församlingslivet, inte på eventuell olika tillhörighet till rörelser och intressegrupper.

Gudstjänstutskottet är enigt om att samråd och samtal behövs. Många frågor kan behöva ställas, goda exempel delas, analyser göras med utgångspunkt i beskrivning av den lokala kontexten och i dialog med andra aktörer på orten. Utskottet konstaterar att Kyrkolivsutskottet 2008 menade att kyrkostyrelsen borde fortsätta dialogen med organisationer, stiftelser och föreningar. Dialogen behöver stimuleras och fortsätta, dock först och främst i den lokala kontext där det konkreta församlingslivet finns. Stiften har uppdraget att främja och kan här stimulera och bistå församlingarna.

Gudstjänstutskottet menar att motionärens förslag inte är rätt väg att gå och föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2015:52.

Uppsala den 24 september 2015

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskilt yttrande

Jag delar utskottets bedömning att avvisa förslaget om samrådsgrupper. Den vägen har med föga framgång prövats. Däremot är det tid för verkliga samråd och just på den nationella nivån för att integrera de bidrag som motionären syftar på. Här avviker jag på ett grundläggande sätt från utskottet, som sätter sitt hopp till samtal i kyrkoråd och församlingsråd. Den fråga som ställs gäller hur rörelser och grupper, som alltmer uppfattar sig som alienerade inför aktuella tendenser i kyrkolivet och som påtagligt uppfattat en kyrkopolitisk ambition att somliga fromhetsriktningar ska marginaliseras i syfte att elimineras.

Det är hög tid att pröva en annan hållning som inte betyder gruppverksamhet så mycket som sinnesändring, *metanoia*.

Dag Sandahl

Särskild mening

Motionen belyser en aktuell och relevant fråga kring Svenska kyrkans utveckling och i delar negativa utveckling vad gäller gudstjänststatistik avseende deltagandet i gudstjänster landet över. Situationen har i många församlingar blivit kritisk och kyrkor tas ur bruk. Även om det också finns positiva och glädjande exempel, så är den generella trenden negativ och frågan av en sådan dignitet att inte bara samtal på stifts- och församlingsnivå räcker, utan en nationell diskussion bör initieras. I samband med det vore samråd med inomkyrkliga rörelser, vilka inte sällan rymmer många mycket frekventa gudstjänstfirare, en god komplettering. Särskilt då det bland dessa rörelser och också bland andra medlemmar finns konstruktiv kritik mot Svenska kyrkans vägval och utveckling. Samråd och samtal kring dessa frågor vore bra för kyrkans utvecklingsarbete och möjlighet att vara en kyrka i tiden, men inte låst av tidsandan.

Samtidigt är motionens att-sats problematiskt formulerad, då man föreslår att kyrkostyrelsen "eventuellt" ska återkomma till kyrkomötet med förslag. Det kan vara ett redaktionellt fel, då detta naturligtvis är en självklarhet. Även andra fora än kyrkostyrelsen kan också vara relevanta att initiera ett föreslaget samråd i.

Aron Emilsson

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:9

Svenska kyrkans roll och uppgifter i kris och krig

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:95 med förslag om att kyrkostyrelsen får i uppdrag att utkomma med en ny handbok för kyrklig beredskap, att tillse att alla församlingar upprättar beredskapsplaner samt att genomföra övningar med stift och församlingar.

Gudstjänstutskottet konstaterar att arbetet med revidering av Svenska kyrkans handbok i krisberedskap pågår och är högt prioriterat, att församlingars och pastorats ansvar för beredskapsplaneringen regleras i kyrkoordningen och bör vara en del av visitationerna samt att beredskapsövningar redan genomförs i den pågående verksamheten. Gudstjänstutskottet föreslår därför att motionen i samtliga dess tre punkter ska anses vara besvarad.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2015:95 punkt 1 är besvarad med vad utskottet anfört.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2015:95 punkt 2 är besvarad med vad utskottet anfört.
3. Kyrkomötet beslutar att motion 2015:95 punkt 3 är besvarad med vad utskottet anfört.

Motionens förslag

Motion 2015:95 av Jerker Schmidt m.fl.

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utkomma med en ny handbok för kyrklig beredskap samt att i denna också inkludera beredskapsnivåerna Höjd beredskap och Högsta beredskap.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillse att alla församlingar upprättar beredskapsplaner som ska redovisas till respektive stift.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att genomföra övningar med stift och församlingar som utgår från scenarier om Höjd beredskap och Högsta beredskap.

Bakgrund

Kyrkoordningen

Ansvaret för Svenska kyrkans beredskap regleras i kyrkoordningen, för församlingar och pastorat i 2 kap 11 §, för stift i 6 kap 5 §, samt i 12 kap 2 § avseende nationell nivå:

Kyrkostyrelsen ska leda och samordna Svenska kyrkans beredskap. Kyrkostyrelsen ska också vidta de beredskapsförberedelser som behövs för verksamheten på den nationella nivån under kris och höjd beredskap.

Handbok i krisberedskap

2007 respektive 2008 producerades den *Handbok i krisberedskap* som Svenska kyrkan har, dels för arbetet inom landet, dels för utlandsförsamlingarna. Sedan materialet sammanställdes har förhållandena framför allt avseende ansvariga myndigheter förändrats. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bildades den 1 januari 2009 och ersatte tre tidigare myndigheter; Statens Räddningsverk, Krisberedskapsmyndigheten och Styrelsen för psykologiskt försvar.

Handboken distribuerades till alla församlingar när den togs fram. Den finns också att tillgå i pdf-format på Svenska kyrkans webb, tillsammans med ett dokument med uppdateringar avseende aktuella myndigheter.

För närvarande pågår ett arbete med revidering av handboken. Målsättningen är att, utöver uppdatering av grundläggande fakta och ny kunskap, forskning och erfarenheter, också göra handboken tillgänglig som arbetsredskap i en teknisk lösning, där man kan ta tillvara de möjligheter som erbjuds i nya digitala miljöer.

Höjd beredskap och högsta beredskap

I Lag 1992:0413 om totalförsvar och höjd beredskap definieras att:

1§ Totalförsvar är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig.

För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap.

...

3§ Är Sverige i krig råder högsta beredskap.

Statliga förordningar och utredningar på senare tid, bland annat inför bildandet av MSB, nämner inte specifikt krig som ett hot.

I Försvarsberedningens rapport till regeringen *En strategi för Sveriges säkerhet* (DS 2006:1) formulerades tre mål för samhällets säkerhet som sedan dess gäller:

- att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden så som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter,
- att värna befolkningens liv och hälsa,
- att värna samhällets funktionalitet.

Lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser vid fredstid och höjd beredskap syftar till en god förmåga att hantera krissituationer i fred och att därigenom också uppnå en grundläggande förmåga till civilt försvar. Lagen innehåller krav på att förtroendevalda och anställda ska få den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna lösa sina uppgifter vid extraordinära händelser i fredstid.

Aktuella skrivningar pekar på att man genom att rusta för en god förmåga till krishantering, planering och övning, inför en extraordinär händelse också har förmåga för den påfrestning som ett militärt hot och/eller en konflikt kan innebära.

Som motionärerna skriver har beredskapsfrågorna de senaste decennierna handlat om krisberedskap, inte krigsberedskap. Händelser som berott på naturkatastrofer och olyckor, har visat på brister i samhällets beredskap och samordningsförmåga, och påverkat inriktningen och utvecklingen av denna verksamhet. Svenska kyrkans krisberedskap på alla nivåer följer den inriktning som gäller för samhället i stort.

Inom Svenska kyrkan genomfördes 2008 en översyn av krisberedskapen på den nationella nivån, viken ledde till en förtydligad struktur för den nationella nivåns kris-samordning. Den nationella nivån ansvarar för samordning av stiftens och är Svenska kyrkans representant för samverkan med myndigheter och andra organisationer.

Svenska kyrkans krisplanering och -beredskap är, som redan den nuvarande handboken anger och som MSB förordar, öppet hållen och inte inriktad mot specifika händelser. Målet är att bygga förmåga och organisation som förmår hantera alla slags kriser. Med den målsättningen genomförs kontinuerligt utbildningar och övningar, till exempel som del av den internationella respektive utlandskyrkans verksamhet. I januari 2015 genomfördes en övning tillsammans med stiftens beredskapshandläggare där i varierande grad också stiftskansliernas ledningsgrupper deltog.

Krissamordningen står i kontinuerlig kontakt med bland andra UD, MSB och Försvarsmakten och deltar i möjligaste mån i samhällets beredskapsövningar såväl på nationell som på regional nivå. Svenska kyrkan genomför övningar till exempel för utlandsförsamlingar där den svenska ambassaden på orten också inbjuds att delta.

Säkerhetsfrågor

Krissamordningen konstaterar att under senare år har fokus allt mer förskjutits mot frågor om säkerhet. Det gäller ett brett spektrum från IT-säkerhet till personlig säkerhet, från den enskildes säkerhet till säkerhet vid stora arrangemang. Samhällsutvecklingen och den politiska situationen i landet och i omvärlden har gjort att dessa frågor lyfts upp och blivit än mer angelägna.

Utskottets överväganden

Ny handbok för kyrklig beredskap

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att motion 2015:95, punkt 1, är besvarad med vad utskottet anför.

Utskottet har fått information om att arbetet med revidering av Svenska kyrkans handbok i krisberedskap pågår och har hög prioritet. Det handlar inte i första hand om att ta fram en ny trycksak utan tekniska lösningar som dels ger fler användnings-möjligheter, dels ger möjlighet till kontinuerlig uppdatering i fortsättningen. För närvarande har en särskild satsning gjorts på beredskap i anslutning till den pågående flyktingkrisen vilket just nu begränsar utrymmet för annat utvecklings-arbete. Utskottet konstaterar dock att motionärernas förslag i punkt 1 är besvarat genom det pågående revideringsarbetet av handboken i krisberedskap.

Församlingarnas beredskapsplaner

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att motion 2015:95, punkt 2, är besvarad med vad utskottet anför.

Kyrkoordningen reglerar att varje pastorat och församling som inte ingår i ett pastorat ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för verksamheten under kris och höjd beredskap (2 kap. 11 § kyrkoordningen). Kravet finns alltså och stiftets uppdrag är att främja och stödja församlingens och pastoratets verksamhet.

Utskottet konstaterar att som en del av biskopsvisitationerna bör också församlingens respektive pastoratets beredskapsplaner och -arbete behandlas. Att införliva beredskapsplanen som en bilaga till församlingsinstruktionen tydliggör dess betydelse. Samtidigt kan man inte nöja sig med att det finns ett dokument. De planer som ska användas i beredskapssyfte och när krisen faktiskt inträffar måste hållas levande. Genom övningar och samtal påminns och levandegörs uppgiften och ansvaret. Regelbundet återkommande samtal kring frågor om beredskapen i arbetslag och beslutande organ kan vara ett konstruktivt sätt att hantera detta på.

Utskottet konstaterar att stiftets respektive församlingens eller pastoratets ansvar regleras i kyrkoordningen samt att former finns för stimulans och tillsyn. Därmed menar utskottet att motionärernas förslag i punkt 2 är besvarad.

Övningar med stift och församlingar

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att motion 2015:95, punkt 3, är besvarad med vad utskottet anför.

Utskottet konstaterar att övningar där Svenska kyrkans samtliga nivåer deltar kan vara svåra att få till stånd och kräver stora mått av samordning. Dock finns exempel på att sådana genomförts om än inte med samtidigt deltagande från hela Svenska kyrkan. Ett exempel är Barents Rescue, övningar som genomförs vartannat år med deltagare från Sverige, Norge, Finland och Ryssland. 2011 var Sverige värd och scenariot handlade om dammbrott med efterföljande översvämningar i de norrländska älvarna. Luleå stift deltog aktivt och införlivade såväl lokala aktörer i stiftet som Svenska kyrkans krissamordning på nationell nivå. Ett annat exempel är en krisledningsövning samordnad från nationell nivå, där alla stift var inbjudna och alla utom ett stift deltog.

Utskottet poängterar att övningar är vitala delar av beredskapsarbetet, men att det inte i första hand är kyrkostyrelsen som ska genomföra övningar med de andra nivåerna inom Svenska kyrkan. Ett pågående arbete med övningsverksamhet finns redan och motionens punkt 3 är därmed besvarad. Samtidigt är det viktigt att påminna om att övningar kan genomföras på olika sätt och behöver genomföras inom alla enheter.

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:10

Sekulära alternativ till kyrkliga handlingar

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:102 om sekulära alternativ till kyrkliga handlingar. Motionärerna föreslår att kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att bearbeta frågor kring hur Svenska kyrkan ser på sekulära alternativ till kyrkliga handlingar, samt att kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att se över de rekommendationer som gjorts för när anställda eller förtroendevalda medverkar i sekulära alternativ till kyrkliga handlingar.

Gudstjänstutskottet menar att motionärerna berör viktiga problemställningar, men anser att frågeställningarna ska närmas på ett mer förutsättningslöst sätt.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att avslå motion 2015:102.

Utskottet menar dock att kyrkostyrelsen med anledning av motionens motivbeskrivning ska initiera en undersökning av utvecklingen av sekulära alternativ med religiösa inslag.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:102, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:102, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar med anledning av motion 2015:102 att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera en undersökning av utvecklingen av sekulära alternativ med religiösa inslag.

Motionens förslag

Motion 2015:102 av Ola Isacsson m.fl., Sekulära alternativ till kyrkliga handlingar

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att bearbeta frågor kring hur Svenska kyrkan ser på sekulära alternativ till kyrkliga handlingar, särskilt mot bakgrund av att religiösa inslag blir vanligare i dessa alternativ.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över de rekommendationer som gjorts för när anställda eller förtroendevalda i Svenska kyrkan leder eller medverkar i sekulära alternativ till kyrkliga handlingar.

Bakgrund

Såväl borgerlig vigsel som borgerliga begravningar har en relativt lång historia i Sverige. Borgerlig vigsel blev tillåtet 1908 och borgerliga begravningar har funnits sedan 1926, medan borgerlig konfirmation och borgerlig namngivningsceremoni är av senare datum.

Som motionärerna beskriver ökar de sekulära alternativen till kyrkliga handlingar. De förändras också. Idag sker ungefär 75 procent av alla begravningar i Svenska kyrkans ordning medan ca 33 procent av alla vigslar gör det. Siffrorna förväntas dock minska när ett lägre medlemsantal i Svenska kyrkan får tydligare genomslag i vigsel och begravningsstatistiken.

Det sker också en förändring i innehåll och uttrycksform där sekulära inslag inte sällan blandas med religiösa. Vad gäller begravning står det t.ex. att läsa på Sveriges begravningsbyråers förbunds hemsida: ”En borgerlig begravningsakt är en ceremoni där var och en helt fritt kan bestämma hur begravningsakten skall utformas. Tvärtom vad många tror, kan den borgerliga ceremonin innehålla religiösa inslag.” (www.begravning.se). Namngivningsceremonier och borgerliga vigslar visar – som motionärerna påpekar – en liknande tendens, där en blandning mellan sekulärt och religiöst ibland görs. Anledningarna till det är många, men en delförklaring är att många söker sin egen individuella uttrycksform vid stora familjehändelser. Att gränserna mellan det religiösa och det sekulära inte är lika tydliga idag som tidigare finns behandlat i forskning av t.ex. Ann af Buren som använder begreppet ”semisekulära” för att beskriva utvecklingen.

I dagligt tal uppfattar vi ofta att det är tydligt att en kyrklig begravning är religiös och en borgerlig begravning är sekulär. Distinktionen är dock givetvis en förenkling, vilket den nuvarande utvecklingen är ett tecken på. Uppdelningen kan problematiseras utifrån ett Lutherskt perspektiv som betonar att det religiösa livet levs i världen. Vad som är religiöst och vad som är sekulärt och hur förhållandet mellan dem ser ut är inte alltid självklart enkelt att reda ut.

Ett nystartat projekt på nationell nivå har viss bäring på denna motion, genom att det ska studera synen på döden. Studien syftar till att öka kyrkans reflektions- och handlingsberedskap på detta område.

Som motionärerna redogör för benämner biskoparna frågan om präster, diakoner och förtroendevalda som officianter vid borgerlig begravning i biskopsbrevet *Begravningen – ett brev från Svenska kyrkans biskopar*. Biskoparna skriver också i biskopsbrevet *Leva i dopet. Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar* under rubriken Dop är mer än barnvälsignelse och namngivning (s. 73) om en till motionen relaterad fråga, nämligen prästers roll vid barnvälsignelse i form av en rit:

Det förekommer att föräldrar tvekar inför att låta döpa sitt barn men ändå vill att barnet ska få del av en kyrklig akt. Kanske ser de barnvälsignelse som ett första steg mot dopet. Att be för ett enskilt barn eller välsigna det är självklart gott och riktigt, men att utforma en rit för välsignelse av barn är inte förenligt med vår kyrkas tradition.

Biskoparnas skrivningar i biskopsbreven om dop och begravning diskuterar kyrkligt anställdas roll i sekulära riter och kyrkans syn på om man vill ha en sekulär handling i kyrkan.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:102.
2. Kyrkomötet beslutar med anledning av motion 2015:102 att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera en undersökning av utvecklingen av sekulära alternativ med religiösa inslag.

Gudstjänstutskottet menar att motionärerna berör viktiga problemställningar som leder till ytterligare frågor. Utskottet pekar på motionens bredd, då det gäller ämbetsbärares medverkan i sekulära riter, men också kyrkligt anställdas och förtroendevaldas roller i dessa riter. Dessutom rör motionen synen på och förståelsen av religiösa inslag i sekulära riter.

Vad gäller religiösa inslag i sekulära riter ser utskottet inte detta som ett problem i sig. Det kan snarare visa på hur Guds ord inte kan regleras utan gör sig påmint på oväntade ställen. Samtidigt pekar utskottet på att en utveckling tycks vara att de kyrkliga riterna riskerar att sekulariseras och de sekulära riterna blir mer sakrala. Här ser utskottet en överlappning som är viktig för Svenska kyrkan att förhålla sig till. Vad är det som gör att människor utanför kyrkans sfär söker sig mot det religiösa? Och vad är det som gör att kyrkan ibland har svårt att möta människors religiösa längtan och behov att tolka sin livssituation?

Personer i vigningstjänst står under biskop och domkapitels tillsynsansvar. Därför ska frågor om medverkan i sekulära riter för präster och diakoner behandlas utifrån detta ansvar. Utskottet vill dock påpeka vikten av att de regler och riktlinjer som finns tydliggörs och efterlevs.

Beträffande övriga anställda samt förtroendevaldas roll som ledare av sekulära riter behöver det ske en bearbetning som beaktar de olika perspektiv som aktualiseras, exempelvis vem man uppfattas företräda och hur denna rit står i relation till kyrkans egna riter.

Med hänvisning till ovanstående resonemang föreslår Gudstjänstutskottet kyrkomötet att avslå motion 2015:102.

Utskottet menar dock att kyrkostyrelsen med anledning av motionens motivbeskrivning ska initiera en undersökning av utvecklingen av sekulära alternativ med religiösa inslag. En sådan undersökning anser utskottet sker mera förutsättningslöst än motionärernas förslag.

Uppsala den 24 september 2015

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Niclas Blåder, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran

G 2015:10   Wass, Anders Åkerlund, Jerker Alsterlund, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Esbjörn Hagberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.